

EEN ONBEKENDE RIJKDOM: HET AQUARIUM IN DEN HELDER.

D'r staat in den Helder aan de Buitenhaven een nogal deftig gebouw. Het is het Zoölogisch Station van de Nederlandse Dierkundige Vereniging. Wie met de boot naar Texel gaat komt er dicht langs. Toch zijn er niet veel, die op het gebouw letten en nog veel minder, die vermoeden welke rijkdommen het herbergt. Dat je daar ons mooiste zeewateraquarium kunt vinden, zal zelfs de enkele nieuwsgierige

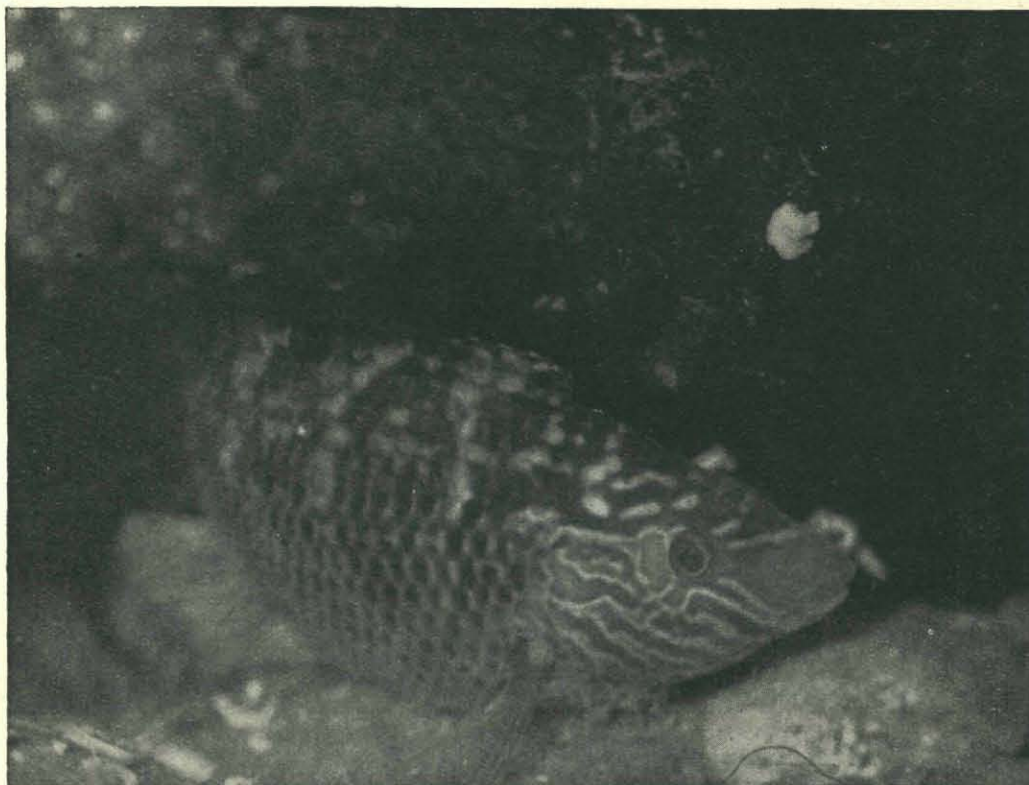

Fig. 1. Een lipvis (*Crenilabrus melops*) voor zijn hol.

die er een kijkje kwam nemen, wel wat overdreven vinden. Toch is het zo, alleen, je kijkt het mooie er zo maar niet aan af. Er is geen romantische grot van waaruit je de vissen ziet zweven in kristalheldere ruimten. Alle bombast is vermeden, kòn vermeden worden, omdat het Zoölogisch Station pas in de allerlaatste plaats met het grote publiek behoefde te rekenen. De vissen hebben het er des te beter om! Ze hebben er meer licht en lucht dan waar dan ook en bovendien kan het water gemakkelijk ververscht worden door water, dat vlakbij uit zee wordt opgepompt. Ophoping van schadelijke afval-

stoffen wordt zo vermeden en allerlei minder sterke soorten, die elders heel gauw dood gaan, blijven in den Helder in puike conditie (inktvisser!). Ja, de omgeving is er zo gezond, dat zeepokken, anemonen en zelfs de spons *Reniera cinerea* spontaan overal tot ontwikkeling komt. Daar komt nog bij dat door een vernuftig opkoopsysteem tal van faunistische merkwaardigheden hun weg naar het Station vinden. We krijgen er dus van alles te zien, dat we in roemruchtiger instellingen vergeefs zouden zoeken.

Fig. 2. Hoe het visje dat nog geen naam heeft (*Blennius gattorugine*) zijn dag doorbrengt.

Zo leeft in één van de bakken een heel raar beest. Hij heeft vier pluimen op zijn kop en een goedaardig grijnzend gezicht. Z'n bek staat altijd open. *Blennius gattorugine* heet hij; een fatsoenlijke Hollandse naam heeft hij nog niet en dat wil heel wat zeggen voor een vis! Hij is dan ook niet minder dan het derde exemplaar voor onze kust. Het eerste werd al in 't laatst van de vorige eeuw op sterk water gezet. Zover heeft die derde het nog niet gebracht. Hij leeft nu al ruim drie jaar in het aquarium en in die tijd is hij bijna vier maal zo groot geworden. Deze winter zijn er trouwens nog een stuk of vijf bijgekomen. Allen leven in het zelfde aquarium maar je ziet ze zelden, want ze huizen bij voorkeur tussen de schelpen op de bodem. De oudste zie je nog het

meest. Die kruipt bij voorkeur in een lege oesterschelp. Met een beetje wringen past hij er precies in. Alleen zijn kop steekt er uit zoals de juffrouw van driehoog uit haar venster hangt. Zijn beweeglijke ogen volgen aandachtig wat er rond hem gebeurt. Wanneer er gevoerd wordt komt hij wel eens naar buiten glippen. Bliksemsnel schiet hij dan op het voedsel af. Voor halfvergane pieren lijkt hij wel een voorkeur te hebben. Even zie je dan zijn langgerekte lichaam en z'n stekelige vinnen. Heel even maar, want haastig kruipt hij weer in zijn schulp. 't Zijn echte hollenbewoners, die gebonden zijn aan rotsachtige kusten. Wij hebben ook rotskusten al zijn die dan kunstmatig. Het is geen wonder, dat bij den Helder naast suikerwieren ook onze *Blennius* een enkele keer voorkomt. Aardig zou het zijn te weten of hij in Zeeland waar een verwant van hem: *Blennius pholis*, de slijmvis, herhaaldelijk gevonden is, misschien tot nu toe over het hoofd is gezien.

Een andere vis die je elders niet vaak ziet en die al evenveel echt „menselijke” eigenschappen bezit is de lipvis, *Crenilabrus melops*. Ook hij is een hollenbewoner, die wat graag met zijn kop uit zijn schuilplaats hangt en met ogen-op-steeltjes de schandaaltjes uit de buurt begluurt. 't Zijn flinke vissen, zowat van het formaat van een baars, maar veel platter en vooral veel bonter. Hun hele lichaam, behalve het puntje van hun neus, draagt een zebra-achtige tekening van helder groen en diep rood of van blauw en geel, dat varieert nogal. Twee lipvissen hielden hier maanden lang sierlijke spelen, die wel wat deden denken aan de paringsspelen van de bekende paradijs-

visjes. Als het goed is bouwen ze een nest tussen de stenen, maar zover is het niet gekomen, want beiden zijn ontijdig overleden. We zijn trouwens niet eens helemaal zeker of het wel een paartje was. — Ik zal de lipvissen nooit vergeven, dat ze me eens geweldig aan het schrikken hebben gebracht. Ik zou een tijdje lang voor het aquarium zorgen. De eerste de beste avond dat ik de levende have inspecteerde, bleek één van de lipvissen dood te zijn. Stil lag hij op zijn kant tegen een steen. Zijn kleur was verbleekt, zijn ogen gebroken. Verschrikt vroeg ik me af wat ik verkeerd kon hebben gedaan. Dat zo'n ellendige lipvis nu juist dood ging terwijl ik op hem moest passen! Er stond me niets meer te doen, dan het kostelijke dier zo vlug mogelijk voor bederf te behoeden.

Met een gezicht van een aanspreker greep ik een schepnet om het lichaam te bergen. Maar nauwelijks had ik de dode vis aangeraakt of hij rekte zich uit en zwom weg. Hij had alleen maar wat liggen dutten. Daar had ik niet op gerekend! Later merkte ik, dat dat erg dom van me was, want hij doet dat elke avond.

Ook die lipvis is als bewoner van hollen aan rotskusten gebonden. Het is ook hier

Fig. 3. Snotdolfje in rust-houding, vastgezogen op een wulk.

Fig. 4. kijkt omhoog

weer aan de activiteit van het Zoölogisch Station te danken, dat we weten hoe geregeld dit merkwaardige beest langs het Marsdiep voorkomt.

Het meeste krijg je te zien op 't voederuurtje. Dan komt er leven in de brouwerij. Op een grote wulk zit een snotdolfje. Urenlang heeft hij daar vastgezogen zitten wachten. Zijn staart en z'n vinnetjes houdt hij opzij gekromd; hij lijkt zo een vormeloos groen klompje. Met al z'n stekels en knobbels heeft hij wel wat van een cactus weg, maar dan een cactus met oogjes. Zodra het dagrantsoen omlaag dwarrelt volgen die oogjes aandachtig elke beweging van 't voedsel. Een tijdje lang kijkt hij zo omhoog. Dan maakt hij zich los van zijn ondergrond. Zijn vinnen ontplooien zich en met een eigenaardige sidderende beweging stuwen ze hem omhoog. Aarzelend nadert hij een dikke pier die kronkelend omlaag komt. Met een boogje zwemt hij er omheen, aldor kijkend met z'n uitpuilende oogjes. Plotseling ziet hij een stukje mossel. Met een paar vlugge slaagjes van zijn staart volgt hij het voedselbrokje. Opeens hapt hij toe. Als een

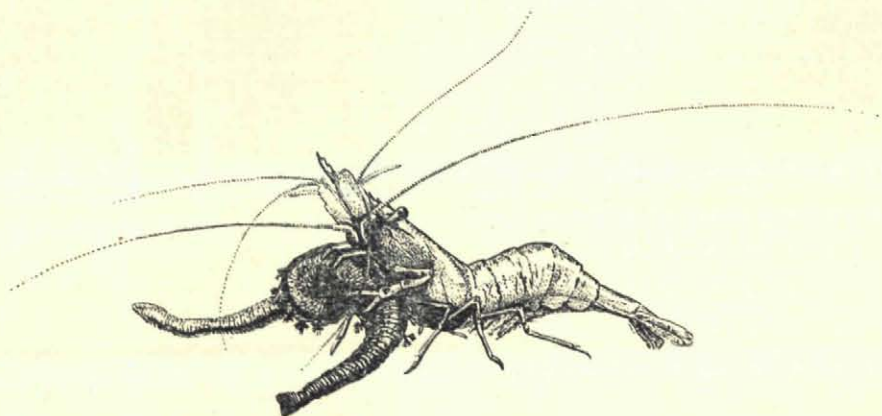

Fig. 5. Een steurkrab worstelt met een pier.

wapperende baard hangt een flap mosselvlees uit z'n pruimemondje. Hij slikt. Weg mossel. Zacht trillend met de vinnen zweeft hij terug naar zijn wulk. Met uitgespreide zuignap strijkt hij neer. Weer zit hij opgevouwen als een klein groen klompje en wacht tot een tweede stukje mossel langs hem drijft. Die snotdolfjes zijn niet sterk. Volwassen is er in den Helder nog nooit een geworden. Ze worden dan ook wel wat groot. De wijfjes halen wel een halve meter. Zo'n volwassen snotdolf heeft wel wat van een flinke zwerfkei. Ze zuigen zich zo stevig vast, dat het je moeite kost ze los te maken. Sommige vissers zijn hier gewoonweg verzot op rode snotdolven. Grauwe deugen niet. Hoe het vlees er uit ziet geeft hun naam al aan. Die rode snotdolven zijn de mannetjes die net als gewone stekelbaarsjes in feestelijk gewaad een hele klomp eieren bewaken.

De kronkelende pier is intussen bij de bodem gekomen. Terstond is hij begonnen zich in te graven. Ongelukkigerwijs tikt hij even tegen de lange voelspriet van een steurkrab. Die steurkrabben lijken wel wat op garnalen. In het water zie je ze haast niet. Het meest vallen op hun donkere ogen, die in het donker lichten als kattenogen.

Ze zijn helemaal doorschijnend. Hun inborst is in een oogopslag te doorgronden. De steurkrab waar de worm even aan raakte had honger. Dat was duidelijk te zien, want zijn maag was leeg. Zijn plotselinge activiteit is dus begrijpelijk. In een oogwenk hebben twee fijne tangetjes de pier te pakken. Kronkelend protesteert het slachtoffer maar niets baat. Onder hevig protest wordt hij tegen de mond van de steurkrab gedrukt. Een klein rood wolkje bewijst de doelmatigheid van al 't wriemelend kaakgedoe. De met bloedvaten omsponnen darm wordt stukje voor brokje naar binnen gewerkt. Langzaam zie je dat de maag zich vult.

Op het gekronkel van de pier komt een knorhaan af: een grote muil met een staart. Een hap en de pier is verdwenen. Als de steurkrab niet gevlucht was zou ook hij niet meer zijn.

In een bak waar sierlijke noorse kreeftjes diepe kuilen graven in het slik, die aanleiding zijn voor eindeloze ruzies leeft een hongerleider tegen wil en dank: de harnasman. Wat zijn uiterlijk betreft zou hij zo uit het Carboon kunnen stammen. Van top tot teen is hij gepantserd. Vis-sers noemen ze Neushangertjes omdat je ze zo lollig aan je neus kunt hangen met de haakjes voor aan d'r snuit. Hij leeft van grof plankton. Het is bijna onmogelijk om zoveel plankton te verstrekken als buiten de natuur doet. Daardoor is de arme harnasman wel gedwongen om te vasten. Vergeefs tast hij met z'n kin vol voeldraden de bodem af. Alleen wanneer plankton gevoerd is, zwemt hij bedrijvig de hele bak door. Z'n flapperige vinnen slaan dan woest op en neer en hij danst zo te zeggen door het water. Ook de zeenaalden worden dan pas actief, ook zij eten vooral plankton. Hun bek is wel groot, maar er zit maar een heel klein luikje in, helemaal vooraan. Een garnalenpoot kan daar precies door tot schrik van de rechtmatige eigenaars. Garnalen zijn, net als muizen dat op land zijn, echt „volksvoedsel”. Ieder dier haast eet op zijn tijd garnalen. De stekeltjes vallen met z'n twintigen een rondzwemmende garnaal aan en trekken hem na een wilde jacht in evenveel kleine stukjes. Urenlang sabbelt een heremiet op een lege garnalendop.

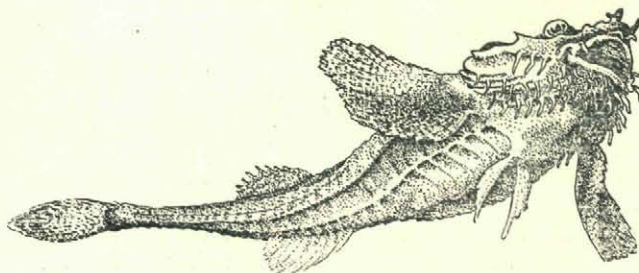

Fig. 6. *Zwemmende harnasman.*

Het is niet mijn bedoeling volledig te zijn. Bijna alle bewoners van onze kust, van de allergewoonste tot de wonderlijkste en de zeldzaamste toe zijn in het Aquarium vertegenwoordigd. De bevolking wisselt, zoals buiten in zee de bevolking met de seizoenen mee wisselt. Van de zomer zullen vast andere dieren U boeien dan ik U hier noemde. Maar hun doen en laten is oneindig veel pakkender dan elke beschrijving. Ik wilde alleen maar de aandacht vestigen op een kostbaar bezit, dat ergens vergeten ligt in een uithoek van het land.

JOOST TER PELKWIJK.